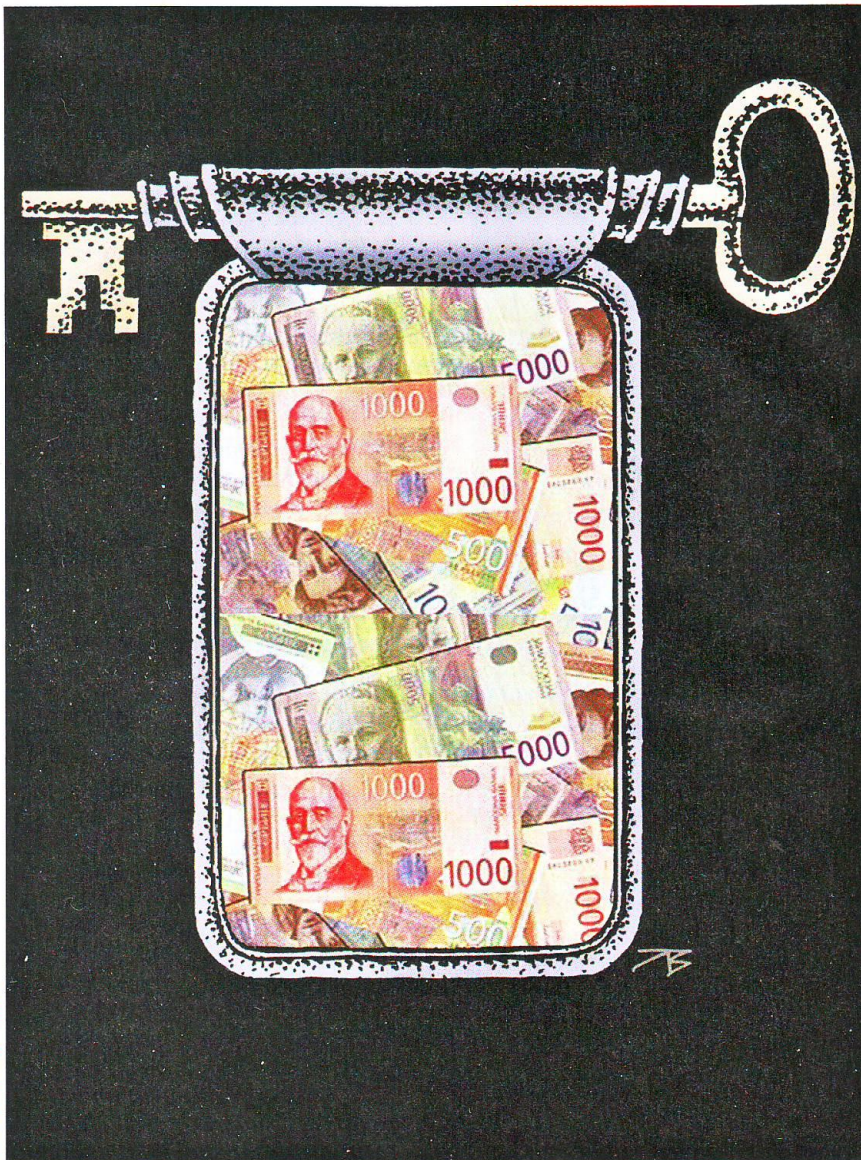

ЕКОНОМИЈА

РАДНИЦИ ПРОПАЛИХ ДРЖАВНИХ ФИРМИ ИЗГЛЕДА
ПРОНАШЛИ НАЧИН ДА СЕ НАПЛАТЕ

Заостале плате траже од државе

У Влади Србије изгледа још нису свесни да би републички буџет могао да буде олакшан за чак 50 милиона евра ако судови наставе да пресуђују у корист радника, који за неисплаћене зараде више не туже пропале државне фирме, већ њиховог власника – државу Србију

ЈУГОСЛАВ ВЛАХОВИЋ

Требало би да буде лако – ако предузеће чија је структура капитала већински у државном власништву оде у стечај, стечајни повериоци се намирују распродајом стечајне масе. Међу њима би најпречи требало да буду бивши запослени, којима би требало да се исплате минималне зараде за годину дана, односно порези и доприноси за две године пред отварање стечаја. Остатак би требало да им буде исплаћен након намиривања стечајних трошкова. Тако бар каже закон.

Како се онда у транзиционој Србији уобичајило да иза готово сваког државног предузећа у стечају остану колоне некадашњих запослених који нису успели да наплате своје заостале плате? Исто питање су Нишлије постављале током јесени 2015. године, када су масовно протестовали због превисоких рачуна за даљинско грејање. Тим поводом оформљени Удружени покрет слободних станара (данас функционише под називом „Станари“) окупио је између осталог и многобројне грађане из највећег града на југу Србије који су као бивши радници државних предузећа остали и без посла и без вишегодишњих накнада. Деловало је – и без наде. Тада им је синула идеја да се дуг за грејање пребије неисплаћеним зарадама. Од те замисли, адвокатика Мирјана Недељков је са заинтересованима мало помало развила другачији план – план да у име организованих радника утужи државу као јемца. Овим механизмом је од тада до данас на хиљаде радника с југа Србије и из Војводине добило значајна заостала средства. Према неким рачуницама, укупна потраживања само на основу војвођанских предмета износе око педесет милиона евра.

Правни кључ за регулисање потраживања кретао је од подношења уставних жалби због повреде права на имовину пред Уставним судом, које су потом слале у Европски суд за људска права у Стразбуру. Ово тело је потом донело пресуду у корист радника који нису могли да остваре плате по правоснажним и извршним решењима домаћих судова. Уместо из стечајне масе, њихова потраживања су пребачена на терет Владе Србије. Првог дана 2016. године, то јест ступањем Закона о заштити права на суђење у разумном року, механизам утужења је промењен, али су последице остале исте – прешло се на подношење приговора Привредном суду, а с решењем о усвојеном приговору би се потом поднела тужба надлеж-

Од око 5.500 предмета до сада смо добили око 3.000 пресуда да се исплате заостале плате, плус нематеријална штета због предугог трајања судских спорова. Ово се испоставило као једини начин да бројни радници који су жртве транзиције добију макар део неисплаћених зарада

Мирјана Недељков

ном Основном суду, према месту пребивалишта тужитеља. Следећи корак је парнични поступак на чијем концу радници добијају своја потраживања.

Мирјана Недељков за НИИ каже да су предузећа на југу Србије послужила као нека врста пробног балона за даљи рад. У тим, првим данима, јавило би јој се по неколико некадашњих радника по јавном предузећу – МИИ Специјална возила, Квалитет а. д. Нитекс, између осталих – где би се на основу прикупљене документације формирали предмети. Око двадесет решених предмета препоручило ју је Удружењу Солидарност из Куле, где су заостале плате чекали бивши радници фабрике Кулски штофови, Индустрије намештаја Крамер, Угоститељства, Пољопривредног предузећа „7. јули“, а прича се одатле разгранала.

„Потраживања радника на југу Србије била су у просеку између 60.000 и 70.000 по особи. Данас се заступа по 300-400 радника по предузећу из Војводине, а потраживања су већа, јер су и плате на северу биле више. Рецимо, само из зрењанинске Шећеране, бивши радници у просеку траже између 700.000 и 800.000 динара по особи. Од око 5.500 предмета дошли смо до око 3.000 добијених пресуда. На то треба додати и судски спор за нематеријалну штету, због предугог трајања судских спорова, који се води у Новом Саду, и где на основу пресуда радницима Шећеране следује око 1.500 евра по особи. Ово се испоставило заиста као једини начин да бројни радници који су поштено радили свој посао и који су жртве транзиције

добију макар део неисплаћених зарада“, каже Недељков за НИИ.

Од колега из Куле се прича проширила управо на Зрењанин. Светлана Карађенов из Самосталног синдиката Зрењанина за НИИ предочава да су радници тамошње Шећеране посебно позитиван пример – осамдесет одсто нематеријалне штете је наплаћено, а материјална штета – неисплаћене зараде – наплаћена је у око деведесет одсто случајева. Очекује да се слично деси и преосталих десет одсто потраживања, будући да од исплате дели пука формалност – чињеница да држава по аутоматизму подноси жалбу на пресуду Апелационом суду. Нада се да ће дуг бити исплаћен до краја године. Додаје и да је држава у старту одбацила могућност исплаћивања камата, што, руку на срце, бивше раднике није ни изненадило. Уосталом, и исплаћивање главнице дуга је до пре коју годину било потпуно незамисливо.

И такве вести биле су помак набоље за грађане Зрењанина, града чија је судбина крајње парадигматична за транзициону Србију.

„Од врло успешног центра који је у добра старе Југославије имао респектабилну производњу, а понегде и уско специфичну индустрију, постао је град јавних предузећа у стечају. Када смо ступили у контакт с госпођом Недељков, формирали смо предмете и предали их. Она своје услуге наплаћује по принципу провизије, дакле по добијеној пресуди, пошто нема претходних трошкова. Услов је био да стечај још увек траје и

да бивши радници нису наплатили своја потраживања предвиђена стечајним поступком, па су се испрва нашли запослени из фабрике шешира Бегеј, фабрике чарапа Ударник, Шећеране, Агрожива... Наш синдикат је својевремено окупљао око 5.000 радника, сада око 2.000 радника има потраживања према предузећима у којима су радили, премда смо се ангажовали и за раднике који више нису наши чланови. Ипак су плаћали чланарину годинама. Од зрењанинских предузећа у стечају данас је преостало десетак, остала су или угашена или приватизована. То је за собом многе оставило у тешкој материјалној ситуацији, без посла, понекада и без права на пензију, и многи су се и опростили од пара које им се дугују“, каже Карађенов за НИИ.

Нажалост, Недељков указује да правни кључ није увек ефикасан. Привредни судови на југу Србије све ређе усвајају приговоре, с разним образложењима – од тога да нема повреде права на суђење у разумном року до тога да је због реституције и нерешених имовинско-правних односа немогуће исплатити потраживања.

„Кажу да државни органи нису криви, али нису ни радници. Свакако су мање одговорни од суда или стечајног управника. Понекада се уђе у зачарани круг – Привредни суд одбије приговор, па нам као главни правни механизам остаје писање уставне жалбе, која се такође одбије, и то зато што првобитно није усвојен приговор, и тако укрут, све до затварања стечаја, а у том случају се аутоматски губи право на наплату дуговања“, закључује Недељков.

Карађенов сматра да се држави више исплати одрживо регулисање обавеза према повериоцима него даље одлагање, с обзиром на трошкове стечаја и трошкове судских поступака. На питања има ли држава план како ће регулисати обавезе према бившим запосленима у пропалим државним предузећима, с обзиром на њихова вишемилionска потраживања, и то у еврима и да ли постоји податак колико је новца по том основу до сада исплаћено из буџета Србије, Министарство привреде није одговорило до слања овог броја НИИ-а у штампу. Проблем је само што се ћутањем надлежних проблем неће решити. Само ће се пребацити на грбачу грађана који ће и ове трошкове државе морати да покрију, као уосталом и све друге расходе из буџета.

СТЕФАН СЛАВКОВИЋ

НИИ/27/5/2021. 45

Од зрењанинских предузећа у стечају данас је преостало десетак, остала су или угашена или приватизована. То је за собом многе оставило у тешкој материјалној ситуацији, без посла, понекада и без права на пензију, и многи су се и опростили од пара које им се дугују

Светлана Карађенов